

The issues of combating sabotage and reconnaissance groups as well as illegal armed formations have been continuously in the focus of researchers' attention. However, it should be noted that deployment of border units as a part of special operations forces for combating sabotage, reconnaissance and illegal armed groups during anti-terrorist operation has its own peculiarities and thus requires a profound study.

Carrying out of combat missions in built up areas has a number of distinctive features. In order to reduce casualties it has been suggested by the author to use sudden, intelligent and active search against sabotage, reconnaissance and illegal armed groups based in built up areas.

All the activities aimed at finding and eliminating sabotage, reconnaissance and illegal armed groups should start, if possible, with conducting reconnaissance of the built up area. Corresponding peculiarities of preparing and conducting reconnaissance in built up areas have been presented in the article.

Search operations procedures in built up areas have been revealed in the article. Much attention is paid to the peculiarities of the actions of military personnel in built up areas when organizing the search for sabotage and reconnaissance groups as well as illegal armed formations. The guidelines for the soldiers during the assault of buildings occupied by the enemy have been outlined.

The author proposes to subdivide the training of personnel of border guard units to operate as a part of special operations forces into two stages: preliminary and immediate preparation, providing their contents.

Thus, the changes in the troops' actions that have emerged during the armed conflict in the Eastern Ukraine, enabled us to scrutinize and identify the trends of development as well as, based on that, to suggest contemporary views on deployment of troops in the process of working out of the regulations; to implement them in combat training and to continue finding the ways to bring the state of troops (forces) in line with the current requirements.

Keywords: border units, combat against illegal armed formations, sabotage and reconnaissance groups, built up area.

УДК 351.861

Євгеній Володимирович ПРОКОПЕНКО

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри зв'язку, автоматизації та захисту інформації Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

Дмитро Анатолійович МУЛ

кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри зв'язку, автоматизації та захисту інформації Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ВСЕБІЧНЕ ВРАХУВАННЯ ЙМОВІРНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНИ У БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ

У статті досліджено наукові підходи в оцінці викликів та загроз національним інтересам України у безпековій сфері. В цілях забезпечення свого гарантованого рівня безпеки, необхідно оцінювати і прогнозувати існуючі і потенційні загрози, наскільки б малі вони не були і своєчасно робити широкий комплекс необхідних заходів в політичній, економічній, соціальній і інших областях державної діяльності з опору на увесь спектр засобів впливу. Особливу увагу слід приділяти аналізу концептуальних поглядів, документів і практичних заходів в області зовнішньополітичної і воєнної діяльності Сполучених Штатів Америки, Китаю, Росії. Загрози національній безпеці України і її союзникам в оборонній сфері у все більшому ступеню набувають комплексного ха-

---

рактеру. Сам по собі поділ загроз на воєнні і невоєнні стає в значній мірі умовним, оскільки останні за певних обставин можуть трансформуватися у воєнні.

Ключові слова: загроза, небезпека, національні інтереси, безпека державного кордону, воєнна безпека.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тимчасова окупація Російською Федерацією частини території України – Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, військова агресія Росії в східних регіонах України та руйнування системи світової та регіональної безпеки і принципів міжнародного права зумовлюють перегляд та уточнення доктринальних положень щодо формування та реалізації воєнної політики України [1].

Політика національної безпеки України ґрунтується на повазі до норм і принципів міжнародного права. Україна захищає свої фундаментальні цінності, визначені Конституцією та законами України – незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенство права, забезпечення добробуту, мир та безпеку.

На сьогоднішній день Україна знаходиться на етапі протидії широкомасштабній агресії Російської Федерації. Аналіз показав, що система забезпечення національної безпеки в її нинішньому вигляді не здатна ефективно виконувати свої функції. Перед країною нині постали надскладні завдання захисту фундаментальних національних цінностей – незалежності, територіальної цілісності і суверенітету держави, свободи, прав людини і верховенства права, добробуту, миру і безпеки [2]. Саме тому гостро постає питання всебічного аналізу загроз та небезпек національній безпеці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідженням питань загроз національним інтересам держави у військовій (прикордонній) сфері присвячено низьку досліджень, зокрема роботи таких авторів, як І. С. Катеринчук, В. А. Кириленко, Д. А. Купрієнко, А. В. Махнюк, В. О. Назаренко, В. М. Серватюк та ін.

У даний час в країні пройшли кардинальні зміни у векторі розвитку української державності, а відповідно і у формуванні викликів та загроз особливо в період військової агресії з боку Російської Федерації.

Мета статті. На основі всебічного аналізу наукової літератури та законодавчих актів України окреслити підходи до визначення викликів і загроз національним інтересам України у безпековій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україні, в цілях забезпечення свого гарантованого рівня безпеки, необхідно оцінювати і прогнозувати існуючі і потенційні загрози, наскільки б малі вони не були і своєчасно робити широкий комплекс необхідних заходів в політичній, економічній, соціальній і інших областях державної діяльності з огляду на увесь спектр засобів впливу. Особливу увагу слід приділяти аналізу концептуальних поглядів, документів і практичних заходів в області зовнішньополітичної і воєнної діяльності Сполучених Штатів Америки, Китаю, Росії [4; 5]. Загрози національній безпеці України [3] і її союзникам в оборонній сфері у все більшому ступеню набувають комплексного характеру (рис. 1). Сам по собі поділ загроз на воєнні і невоєнні стає в значній мірі умовним, оскільки останні за певних обставин можуть трансформуватися у воєнні. Посилюються військово-технічні, військово-економічні, інформаційні та інші зовнішні небезпеки.

Таким чином, базовим поняттям є загроза і небезпека [6]. Загроза — існування або можливість виникнення ситуації, за якої формується передумови протидії забезпеченню безпеки, вона обмежується діями, які підкріплюють її, але не переростають у діяльність, безпосередньо спрямовану на її здійснення. В свою чергу загроза застосування воєнної сили у відповідності до «Воєнної доктрини України» трактується наступним чином. Загроза застосування воєнної сили – наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей. Небезпека — діяльність, спрямована на реалізацію загроз, що здатна спричинити дестабілізацію системостворюючих елементів, які самі по собі загрожують функціонуванню та розвитку об'єкта безпеки у момент їх спричинення або при звичай-

ному протіканні закінчуються або можуть закінчитися його колапсом і відповідної системи безпеки [6].

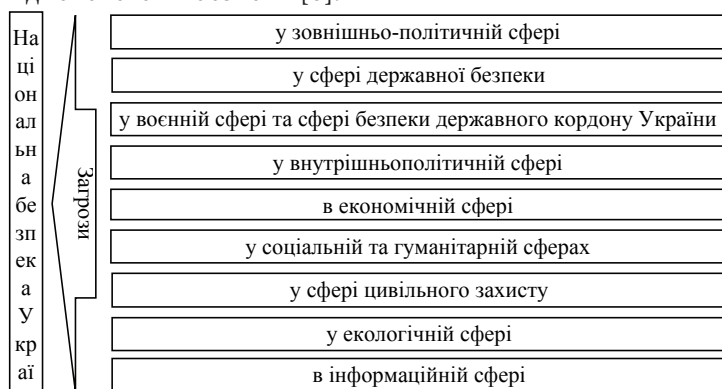

Рис. 1. Загрози національній безпеці України

Передумовами розвитку ситуації, яка склалась в Україні та Автономній республіці Крим і унеможливила застосування Збройних сил України були наступні: розміщення російської військово-морської бази на своїй території (будь-яка провокація збройного нападу на російську військово-морську базу могла призвести до розгортання збройних дій на території України); самопроголошений нейтралітет, населення, частина якого спрямована на Схід за фінансової підтримки політичних та інших організацій; вищі законодавчі та виконавчі органи держави, які конкурують між собою у визначенні зовнішньополітичних пріоритетів, наявність сильних регіональних еліт, які проводять самостійну діяльність, подеколи таку, яка спрямована на порушення конституційного устрою, територіальної цілісності та суверенітету України.

В свою чергу система забезпечення національної безпеки і оборони України показала свою неефективність. Це було обумовлено наступним [1]:

несформованість сектору безпеки і оборони України, як цілісного функціонального об'єднання, керованого з єдиного центру;

інституційна слабкість, непрофесійність, структурна незбалансованість органів сектору безпеки і оборони;

недостатність ресурсного забезпечення та неефективне використання ресурсів у секторі безпеки і оборони;

відсутність ефективних зовнішніх гарантій безпеки України; діяльність незаконних збройних формувань, зростання злочинності, незаконне використання вогнепальної зброї.

Під час військової агресії Російської Федерації для нас актуальними є загрози у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України.

На початковому етапі формування моделі воєнних загроз для України необхідно дослідити головні тенденції, що впливають на воєнно-політичну обстановку в регіоні довкола України [2]:

поширення практики проведення спеціальних операцій та дій провокаційного характеру для створення конфліктних ситуацій;

посилення внутрішньої нестабільності в сусідніх державах, викликаній втручанням з боку інших держав, зниженням життєвого рівня населення, неефективністю дій керівництва, намаганнями етнічних утворень сепаратно вирішувати нагальні проблеми;

інтенсивна модернізація збройних сил сусідніми державами, активізація розробок озброєння та військової техніки нового покоління з принципово новими можливостями вогневого ураження і управління;

посилення мілітаризації в регіоні довкола України, збільшення іноземної військової присутності на територіях сусідніх держав;

активна дестабілізуюча зовнішня політика і політика безпеки Російської Федерації щодо сусідніх держав, а також щодо міжнародних організацій, включаючи НАТО та ЄС;

відмова або ухилення Російської Федерації від виконання зобов'язань за міжнародними договорами у сфері контролю над озброєннями, зміцнення довіри і безпеки у військовій діяльності;

модернізація та вдосконалення спеціальними службами іноземних держав систем і комплексів технічної розвідки, нарощування їх можливостей, спроби несанкціонованого доступу до об'єктів інформаційної інфраструктури України;

гальмування процесу договірно-правового оформлення державних кордонів та розмежування виключних (морських) економічних зон і континентального шельфу між державами;

інформаційна війна Російської Федерації проти України.

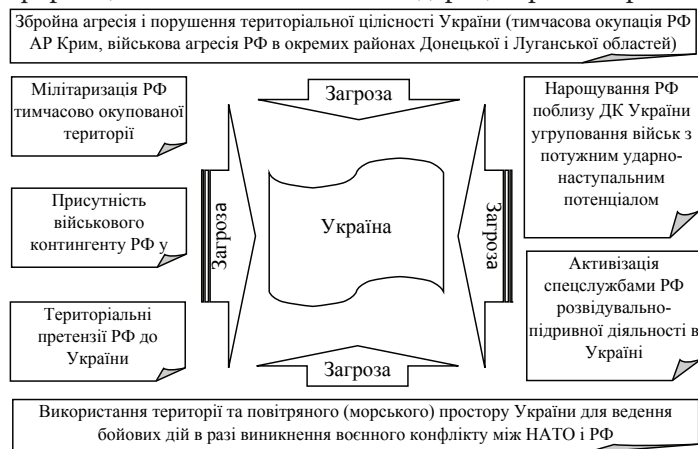

Рис. 2. Актуальні воєнні загрози для України

Необхідно виділити окремим блоком воєнно-політичні ризики і викликами, які в перспективі можуть перетворитися на загрозу застосування воєнної сили проти України [2]. А саме: відкрите втручання у внутрішні справи України з боку РФ, спрямоване на порушення конституційного устрою, територіальної цілісності та суверенітету України, внутрішньої соціально-політичної стабільності та правопорядку; протидія формуванню систем колективної безпеки за участю України; невирішеність питань щодо розмежування державного кордону в акваторії Чорного і Азовського морів, незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України з РФ, Республікою Білорусь та Республікою Молдова; спроби дестабілізації з боку РФ соціально-політичної та економічної ситуації в Україні, а також провокування сепаратистських настроїв у районах компактного проживання національних меншин на території України; цілеспрямований інформаційний (інформаційно-психологічний) вплив з

використанням сучасних інформаційних технологій, спрямований на формування міжнародного іміджу України як штучної, нестабільної держави, неспроможної до прогресивного соціально-економічного розвитку, а також на дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної обстановки, міжетнічних та міжконфесійних відносин в Україні або її окремих регіонах і місцях компактного проживання національних меншин; діяльність іноземних спецслужб, військових формувань, організацій, міжнародних злочинних груп хакерів та окремих осіб із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою деструктивного впливу на роботу автоматизованих систем державного та військового управління, вчинення протиправних дій відносно державних інформаційно-телекомунікаційних систем, об'єктів критичної інформаційної інфраструктури; дії інших держав щодо ускладнення та уповільнення економічного розвитку України; поширення зброї масового ураження і засобів її доставки, тероризму, організована злочинність, незаконна торгівля зброєю і боєприпасами, нелегальна міграція.

Формування та розвиток сектору безпеки і оборони, який має забезпечити адекватне і гнучке реагування на загрози (рис.2), раціонально використовуючи можливості і ресурси – є пріоритетом політики національної безпеки. При цьому необхідно забезпечити [1]:

комплексне вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони України, зокрема прийняття Закону України про внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України», який визначить механізми керівництва у сфері національної безпеки та оборони, унормує структуру і склад сектору безпеки і оборони, систему управління, координації та взаємодії його органів;

централізоване управління сектором безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, міжвідомчу координацію і взаємодію;

узгодження концепцій (програм) реформування та розвитку органів сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу за єдиним задумом;

удосконалення державної системи стратегічного планування, створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони, забезпечення ефективної координації та функціонування єдиної системи ситуаційних центрів профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони;

запровадження інтегрованої системи освіти, бойової і спеціальної підготовки персоналу для органів сектору безпеки і оборони із залученням викладачів, інструкторів із держав – членів НАТО, ЄС, формування нової культури безпеки;

удосконалення бюджетної політики у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України шляхом поетапного збільшення співвідношення бюджетних видатків органів сектору безпеки і оборони на розвиток, бойову підготовку і оперативну діяльність відповідно до практики держав - членів НАТО;

застосування програмно-цільового підходу до визначення обсягів фінансових і матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування органів сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу;

професіоналізацію сектору безпеки і оборони, підвищення фахового рівня персоналу, ефективну його мотивацію до належного виконання завдань за призначенням, максимально доцільне скорочення обслуговуючих підрозділів органів цього сектору;

якісне вдосконалення системи демократичного цивільного контролю над органами сектору безпеки і оборони, посилення парламентського контролю у цій сфері.

У розв'язанні завдань із забезпечення воєнної безпеки України, підготовки її до збройного захисту на Державну прикордонну службу України покладено низку завдань, щодо участі у припиненні збройного конфлікту на державному кордоні, боротьбі з тероризмом, охорона та припинення збройних і інших провокацій на державному кордоні України та у її виключній (морській) економічній зоні [2].

Підтримання достатнього рівня протидії загрозам у воєнній сфері не можливе без постійного розвитку системи військово-патріотич-

ного виховання та запровадження програм військової підготовки і цивільного захисту в загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах.

Висновки дослідження перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Однією з головних задач, на нашу думку, є відновлення контролю над державним кордоном у межах Донецької та Луганської областей України, а також забезпечення готовності до його охорони в межах тимчасово окупованої території після відновлення територіальної цілісності України.

Наведений матеріал не в повному обсязі охоплює спектр загроз у безпековій сфері, тому актуальним є проведення подальших наукових досліджень щодо підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону та запровадження європейських стандартів інтегрованого управління кордонами.

Список використаної літератури

1. Указ Президента України № 287/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України».
2. Указ Президента України №555/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України».
3. Закон України «Про основи національної безпеки України».
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 1189-р «Про схвалення Стратегії розвитку Державної прикордонної служби».
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1149-р «Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами».
6. Ліпкан В. Національна безпека України / В. Ліпкан – Київ, 2009. – 314 с.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2015

Прокопенко Е. В., Муд Д. А. Всесторонній учет вероятных вызовов и угроз национальным интересам Украины в сфере безопасности

В статье исследованы научные подходы в оценке вызовов и угроз национальным интересам Украины в сфере безопасности. В целях обеспечения своего гарантированного уровня безопасности, необходимо оценивать и прогнозировать существующие и потенциальные угрозы, сколь бы малы они ни были и своевременно оказывать широкий комплекс необходимых мероприятий в политической, экономической, социальной и других областях государственной деятельности в соотношении всего спектра средств воздействия. Особое внимание следует уделять анализу концептуальных взглядов, документов и практических мер в области внешнеполитической и военной деятельности Соединенных Штатов Америки, Китая, России. Угрозы национальной безопасности Украины и ее союзникам в оборонной сфере во все большей степени приобретают комплексный характер. Само по себе разделение угроз на военные и невоенные становится в значительной степени условным, поскольку последние при определенных обстоятельствах могут трансформироваться в военные.

Ключевые слова: угроза, безопасность, национальные интересы, безопасность государственной границы, военная безопасность.

Prokopenko E. V., Mul D. A. Mainstreaming the likely challenges and threats to Ukraine's national interests in the sphere of security

In the article the scientific approaches in assessing the challenges and threats to Ukraine's national interests in the sphere of security. In order to guarantee their level of security, it is necessary to assess and predict current and potential threats, no matter how small they may be, and in a timely manner to provide a wide range of necessary measures in the political, economic, social and other areas of government activity in the ratio of the entire spectrum of means of influence. Particular attention should be paid to the analysis of conceptual views, documents and practices in the field of foreign policy and military activities of the United States, China, Russia. Threats to national security of Ukraine and its allies in the defense sector are increasingly becoming integrated. In itself, the division of threats to military and non-military becomes largely conditional, since the latter, under certain circumstances can be transformed into the military. You must select a separate

---

block military-political risks and challenges that could potentially become a threat to use military force against Ukraine. Namely: open interference in the internal affairs of Ukraine by the Russian Federation aimed at the violation of the constitutional order, territorial integrity and sovereignty of Ukraine, internal socio-political stability and the rule of law; counteracting the formation of collective security with the participation of Ukraine; unresolved issues of state border delimitation in the Black and Azov Seas, incomplete legal registration of the state border of Ukraine with Russia, Belarus and Moldova; attempts to destabilize Russia by the socio-political and economic situation in Ukraine, as well as provoking separatist sentiments in the areas densely populated by national minorities in Ukraine; targeted information (information-psychological) effect using modern information technologies aimed at fostering international image of Ukraine as artificial, unstable state, unable to progressive social and economic development, and to destabilize the internal socio-political situation, interethnic and interfaith relations in Ukraine or some regions and areas where national minorities; the activities of foreign intelligence services, military units, organizations and international criminal hacker groups and individuals with the use of modern information and communication technologies to destructive impact on the operation of automated systems of state and military control, committing illegal acts regarding public information and telecommunication systems, critical facilities information infrastructure; actions of other states on a complication and slowing economic development of Ukraine; proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery, terrorism, organized crime, trafficking in arms and ammunition, illegal migration.

One of the main problems, in our opinion, is to restore control over the state border within the Donetsk and Lugansk regions of Ukraine, as well as preparedness for its protection within the temporarily occupied territory after the restoration of the territorial integrity of Ukraine.

Keywords: *threat, security, national interests and security of the state border, the military security.*